

EESTI METSANDUSE ARENGUKAVA AASTANI 2020

TÄITMISE ARUANNE 2011-2016

Koostaja: Keskkonnaministeerium

Tallinn 2017

METSANDUSE ARENGUKAVA AASTANI 2011–2020 TÄITMINE

Metsanduse arengukava võeti Riigikogu poolt vastu 15.02.2011. Arengukava elluviimiseks kavandatud olulisemad muudatused metsaseaduses võeti Riigikogus vastu 20.11.2013, muudatused jõustusid 01.01.2014. Olulisimad rahastamisallikad arengukava rakendamisel olid riigieelarve, Eesti maaelu arengukavad 2007-2013 ja 2014-2020 ning Keskkonnainvesteeringute Keskuse (KIK) metsanduse programm. Vabariigi Valitsuse poolt kiideti 2015. a heaks arengukava rakendusplaan aastateks 2016-2020. Arengukava 2011-2016 täitmise aruande koostamisel on kasutatud varasemate aastate aruandeid, riikliku metsainventeerimise andmeid ja teisi andmeallikaid.

Metsanduse arengukava põhieesmärk on metsade tootlikkuse ja elujõulisuse ning mitmekesise ja tõhusa kasutamise tagamine. Selleks:

- pikas perspektiivis kasutatakse puitu kui taastuvat loodusressurssi puidutööstuses ning energeetikas juurdekasvu ulatuses;
- metsa tootlikkuse säilitamiseks tehakse metsauuendustöid vähemalt poolal uuendusraiealadest;
- ohustatud ja Eestile omaste liikide populatsioonide hea seisundi säilitamiseks on range kaitse alla võetud vähemalt 10% metsamaa pindalast ja parandatud kaitstavate metsade esinduslikkust.

Nendest eesmärkidest on 2016. aasta lõpuks saavutatud soovitud tase rangelt kaitstavate metsade pindala osas (12,0%). Lisaks on kokku lepitud range kaitse tüpoloogilise esinduslikkuse eesmärgi täitmiseks vajalike kaitsealade moodustamine. Sellega saab kõikides metsatüüpides tagatud range kaitse ulatuses, mis loob eeldused kõigi Eesti metsaliikide säilimiseks ja metsade elurikkuse kasvuks. Raiemaht tõusis perioodil 2011–2016 keskmiselt 9,9 miljoni m³-ni aastas, mis moodustab ca 73% arengukava eesmärgist saavutada uuendus- ja harvendusraiate mahuks 12–15 miljonit m³ aastas. Arengukava raiemahu kavandamisel on lähtutud raiet lubavatele kriteeriumitele vastavate puistute olemist majandatavates metsades. Arvutustest on välja jäetud puistud rangelt kaitstaval metsamaal. Arengukavas raiemahuga võrdluseks esitatud juurdekasv kõigis metsades oli 2016. a 16,0 mln m³, majandatavates metsades 14,1 mln m³. Riikliku metsainventeerimise (SMI 2016) järgi moodustavad Eesti metsade kogupindalast küpsed metsad 26,9%, valmivad metsad 12,2%, keskealised metsad 35,7% ja noorendikud 12,1%.

Investeeringuid uue tootliku metsapõlve saamiseks tehakse peamiselt riigile kuuluvates metsades (2016. a metsaistutus ja -külvi 59% uuendusraiealadel), erametsaomanike huvi metsade uuendamisse investeerida on madalam (2016.a metsaistutus ja -külvi 28% uuendusraiealadel). Erametsade looduslik uuenemine lehtpuuga toob kaasa metsaressursi tarbimisväärtuse vähenemise tulevikus.

Eesti metsade pindala on suurenenud 2,22 mln hektarilt 2010. aastal 2,31 mln hektarini 2016. aastal. Eestis on 113 000 erametsaomanikku ja metsasektoris leiab tööd ligikaudu 36 000 inimest, kellele lisanduvad metsade ja selle majandamisega kaudselt seotud hõivatud nt transpordi, turismi, metsaandide varumise ja jahinduse valdkondades. Koos kaudsete mõjudega – läbi vahetarbimise ja lõpptarbimise – on metsasektoriga seotud hinnanguliselt 67 000 töökohta, mis moodustab üle 10% Eesti hõivatute arvust. Metsandusega seotud kaudne ja indutseeritud väärtusloome kolmekordistab metsanduses loodud lisandväärtuse ning

moodustas 2014. a 11,6% Eesti kogu lisandväärtusest ning 10,1% Eesti SKT-st.

Metsasektori ettevõtete investeeringud põhivarasse on viimastel aastatel olnud suurusjärgus 300 miljonit eurot aastas. Parandatud on metsamajandamise ja puidukaubandusega seotud informatsiooni digitaalse haldamise võimalusi (metsateatiste registreerimine, elektroonilise veoselehe infosüsteem jt). Mittepuidulise kasutuse osas on märgatavalt tõusnud külastuskordade arv metsades.

Kui 2008. a oli metsade tagavara 2015. a SMI arvutuste kohaselt 431 mln m³, siis 2016. a oli see juba 476 mln m³ ehk metsade tagavara on suurenenud lisaks raiutule keskmiselt 5,6 mln m³ aastas. Eesti majandatavates metsades jääb igal aastal erinevatel põhjustel kasutamata mitu miljonit kuupmeetrit puitu. Enim jääb kasutamata madalakvaliteediline lehtpuu, mille peamine kasutusvaldkond on energeetikas. Seetõttu on suurenenud küpse metsa tagavara ja selle kasutusväärtust kahandavad juure- ja tüvemädanike kahjustused. Eestil tervikuna jääb seeläbi kasutamata täiendav võimalus tööhõive suurendamiseks ja lisandväärtuse loomiseks ning fossiilsete materjalide asendamiseks läbi taastuvressursi kasutamise.

Eesti metsanduse arengukava aastani 2020 indikaatorid

Indikaator	Baastase	2016. a saavutustase	2020. a sihttase
Eesmärk: metsade tootlikkus ja elujõulisus ning metsade mitmekesine, tõhus ja jätkusuutlik kasutamine on tagatud.			
Aktuaalsete inventeerimisandmetega kaetud erametsamaa osakaal	70%	69,2 % (aktuaalsed inventeerimisandmed SMI 2016 erametsade pindalast)	90%
Uuendusraiemahd ja pindala	5,85 mln m ³ ja 22 400 ha/a (SMI 2000-2008)	9,0 mln m³ (Riigimetsa Majandamise Keskuse (RMK) tegelik raiemahd, Keskkonnaagentuuri (KAUR) eksperthinnang erametsade osas); 33 151 ha (pindala pole saavutus-tasemega otseselt võrreldav, sest sisaldab turberaie alasid, mida metsa uuendamiseks tuleb raiuda mitu korda)	10,1 mln m ³ ; 34 500 ha/a
Erametsade uuendamise osakaal uuendusraiate pindalast	20%	28% (KAUR-i eksperthinnang erametsade 2016. a uuendusraiate pindala 21 191 ha, Eesti erametsas kasutatud seemnekoguse ja taimede järgi metsaistutuse ja -külvi pindala 5852 ha)	40%
Valgustusraiate pindala	22 200 ha/a (STAT 2009)	Vähemalt 26 300 ha (RMK valgustusraied + erametsades toetuse abil tehtud valgustusraied)	32 400 ha/a

		2013.a - 33 145 ha *	
Harvendusraiate pindala	14 200 ha/a (SMI 2007)	18 845 ha (RMK tegelik raiemaht, KAUR ekspert hinnang erametsade osas)	34 500 ha/a
Geenireservi- metsade pindala	Puudub	Kokku 2721 ha , millest 1155 ha on majandatav	2876 ha
Puhke- ja kaitsealade külastuskordade arv aastas alade koormustaluvust ületamata	1, 45 mln	2,3 mln (RMK 2016)	1,6 mln
Riigimetsamaa pindala osakaal maismaapindalast	20,25	24,3% (maismaa koos sisevetega, SMI 2016)	20,25%
Eesmärk: Metsade kui elu- ja looduskeskkonna säilimine on tagatud			
Rangelt kaitstavate metsade osakaal	208 420 ha, 2,2 mln ha	277 740 ha (12,0 % Eesti metsade pindalast, range kaitse + kavandatav range kaitse + lepinguga ja riigi VEP, SMI 2016)	220 000 ha, 2,2 mln ha
Eesmärk: Puidu kui taastuva tooraine ja taastuenergia allika kasutamine on eelistatud suurema CO2 emissiooniga toodete ning taastumatute energiaallikate asemel.			
Metsade kogutagavara	442 mln m ³ (SMI 2008) 431 mln m ³ (SMI 2015 kohaselt täpsustunud 2008. a seis)	476 mln m³ (SMI 2016)	450 mln m ³ (SMI)
Metsade tagavara juurdekasv	12,1 mln m ³ /a (SMI 2008) 14,1 mln m ³ /a (SMI 2015 kohaselt täpsustunud 2008. a seis)	15,96 mln m³/a (SMI 2016, majandatavates metsades 14,1 mln m ³ /a)	12,5 mln m ³ /a
Puitkütuste kasutamise maht energiatootmises	22 PJ/a (2009)	33,1 PJ 2015.a sellest elektrienergia tootmiseks 3,6 PJ, soojuse tootmiseks 12,5 PJ, lõpptarbimiseks 17,0 PJ (Statistikaamet 2015)	30 PJ/a
Eesmärk: suurendatud on investeeringuid metsandussektorisse ning metsandusalasesse teadus- ja arendustegevusse.			
Metsandussektori investeeringute	149 mln eurot (Statistikaamet)	323 mln eurot (Statistikaamet 2015)	

maht põhivarasse	2008)		
Metsaühistutesse kuuluvate metsaomanike metsamaa pindala	150 000 ha	465 000 ha ja ca 10 500 erametsaomanikku (SA Erametsakeskus)	500 000 ha
Metsaühistute kaudu müüdud puidu maht	65 000 m ³	Ca 2,15 mln m³ Periood 2011 – 16 (SA Erametsakeskus)	5 miljonit m ³

* Eramaade kohta käesolevalt täielik ülevaade puudub, kuna metsateatise valgustusraie kohta enam ei esitata. 2013 oli viimane aasta, kui kehtis valgustusraiate kohta metsateatise esitamise nõue.

1. OLULISEMAD ARENGUKAVA TÄITMISE TULEMUSED

Metsade olemi, seisundi ja kasutamise hindamiseks ning Kyoto protokoll II perioodi (2013-2020) aruandluskohustusteks vajalike täiendavate algandmete kogumiseks on **pidevalt täpsustatud ja kaasajastatud riikliku metsainventeerimise metoodikat ja suurendatud andmehõivet.**

Keskkonnaministeriumi Infotehnoloogiakeskuse, Keskkonnaameti (KeA), KAURI, RMK jt koostöös on **arendatud metsaregistri uut IT platvormi ja avalikke teenuseid ning integreeritud metsandusasutuste infosüsteeme.** Andmete lisandumine metsaregistrisse on muutunud suhteliselt stabiilseks. Aastal 2016 registrisse kantud erametsa pindala oli 99 664 ha (87 082 ha 2015. a).

Metsateatise andmekogusse lisandus aastal 2016 kokku 43 491 metsateatist, sh 122 519 eraldist (2015. a 38 636). 2016. aastal laekus e-metsateatiseid kokku 31 394 metsaeraldisele. Lihtsustatud korras registreeriti kokku 18 030 metsaeraldist, mis ei eelda KeA raiet lubavat märget.

Levendati väikeomandi metsakasutuspiiranguid. Kuni 5 ha suurusega metsamaa kinnistute füüsilisest isikust omanikud vabastati inventeerimisandmete esitamise kohustusest ning aastas alla 20 m³ suuruste raiete tegemise puhul raieliikide määramisest.

Uuendusraiet lubavat **küpsusvanust hakati arvestama puistu koosseisupuuliikide põhisel.** Sellega kaotati võimalus peapuuliiki muutes muuta raievanust kuni parkümmend aastat. Küpsusvanuseid ja –diameetreid ei muudetud.

Uuriti turberaiete rakendamist nende eesmärgipäraseks kasutamiseks. RMK rahastamisel valmis rakendusuuring „Turberaiete ökoloogilis-majanduslik analüüs“. Analüüsis ja sellele järgnenud konsultatsioonide käigus on välja toodud erinevate raieviiside normatiivide ebaotstarbekus või kattuvus. Analüüsi alusel tehtud regulatsioonide muudatused on viidud metsaseaduse muutmise eelnõusse.

Metsade eesmärgipärasemaks majandamiseks, langi pindala varieerumise ning loomulikuma maastikku sobivuse tagamiseks, eraldise pindala pideva vähenemise ja metsade killustumise

vältimiseks **loobuti langi laiuse ja pindala piirangutest**, kui metsamajanduslik tegevus haarab kogu eraldist. Muudatuse sisseviimisest alates on suurimad lageraie alad RMK majandatavates metsades 19,0 ha, 18,3 ha ja 15,9 ha ning teistes metsades 29,1 ha, 18,4 ha ja 15,4 ha. Metsaseadust täiendati nõudega, et üle 5 ha lankidel tuleb jätta säilikipuid vähemalt 10 tm/ha. Riigimetsas säilitatakse raielankidel FSC sertifitseerimissüsteemi nõudena vähemalt 10 elusat puud säilikpuudena. Lisaks sellele säilitatakse kuivanud puid, nende tüükaid ja lamapuitu. Raietel säilitatakse veekaitsevööndid ja ökotonid.

Erametsade metsauuendustööde tegemise toetamiseks **käivitas Keskkonnaamet metsaistutusmaterjali toodangu ja tarbimisvajaduse prognoosimise**. Värske „Kultiveerimismaterjali toodangu analüüs 2014-2016 ja metsataimede kasutusvajaduse prognoos“ valmis Keskkonnaministeeriumil 2017. a maikuuks.

Edukalt rakendati KIKi siseriiklikku toetust „Metsa uuendamise toetus“, mille kaudu on toetatud metsauuendustööde tegemist järgnevalt.

<i>Aasta</i>	<i>Maapinna ettevalmistamine (ha)</i>	<i>Istutamine (ha)</i>	<i>Hooldamine (ha)</i>
2011	2 184	999	1 224
2012	1 780	1 347	1 156
2013	2 091	1 274	1 515
2014	2 297	1 509	1 872
2015	2 416	1 662	2 375
2016	2 335	1 699	2 735
KOKKU	13 103	8 490	10 877

Metsaomanike aktiivseks teavitamiseks metsakasvatuse võtete rakendamise vajalikkusest ja abimeetmete olemasolust koostati Erametsakeskuse poolt juhendmaterjale (lehtmetsade majandamise, metsauuendamise, puiduenergeetika, hooldusraiete, maksunduse, igaühedõiguse metsamaaparanduse jt teemadel), **saadeti otsepostitusel teavitusi ning telliti saateid ja reklaamikampaaniaid** (tele-, raadio- ja trükimeedias).

Metsaühistute poolt pakuti süstemaatiliselt metsaomanikele rühmanõustamist ja praktilist abi metsade majandamisel (inventeerimisandmete tellimine, raiete ja uuendustööde korraldamine). Metsamajandusest ja õigusaktidest, eriti metsauuendamisest, teadvustas metsaomanike teavitamise vajaduse Keskkonnaamet.

Metsakultuuride hooldamiseks ja likviidset metsamaterjali mitteandvate raiete toetamiseks **rakendati tulemuslikult Eesti maaelu arengukava 2007-2013 meetet 1.5.1 „Metsa majandusliku väärtuse parandamise investeeringutoetus“** Alates 2015. aastast toetatakse neid tegevusi MAK 2014-2020 meetme „Metsa majandusliku ja ökoloogilise elujõulisuse parandamine“ raames. Keskmiselt tehakse toetusega aastas u 7000 ha valgustusraiet.

Metsa inventeerimise ja seire käigus koguti andmeid olulisemate kahjustajate ja kahjustuste kohta. SMI tagas regulaarselt ülevaate kahjustatud metsamaa üldpindalast metsakahjustuse põhjuste viisi. Metsainventeerimise käigus fikseeriti kahjustusi eraldisepiselt vastavalt metsakorraldamise juhendile. Keskkonnaameti poolt on tehtud 2016. aastal metsakaitse ekspertiise kogupindalaga 6458 hektaril, millest juulitormi tõttu tehti ekspertiise 2749 hektaril. Keskmiselt tehakse metsakaitse ekspertiise 4700 ha aastas

(2011 – 2016 aastate keskmine). Peamisteks metsakahjustajateks on olnud juure- ja tüvemädanikud, ulukikahjustused, tormikahjustused, kuuse-kooreüraskite kahjustused ja ebasoodne veerežiim.

Juurepessu kahjustuste piiramiseks rakendati suviste raiete korral bioloogilisi ennetavaid tõrjemeetodeid. RMK kasutas juurepessu tundlikel alades kändude töötlemist preparaadiga ROTSTOP®. Eesti maaelu arengukava 2007-2013 meetme 1.5.1 „Metsa majandusliku väärtuse parandamise investeeringutoetus“ raames toetati taimehaiguse ja –kahjustuse vastase tõrjevahendi soetamist ja kasutamist kuni 300 ha aastas.

Eesti maaelu arengukava 2014-2020 meetme „Metsa majandusliku ja ökoloogilise elujõulisuse parandamine“ raames jätkatakse taimehaiguse ja –kahjustuse vastase tõrjevahendi soetamise ja kasutamise toetamist.

Eestisse levida võivate ohtlike invasiivsete võõrliikide avastamise, seire ja esmaste kaitseabinõude süsteemi rakendamiseks koostati ülevaade kaheksa ohtliku invasiivse metsakahjuri kohta. **Põllumajandusameti juhtimisel on Keskkonnaamet teinud invasiivsete kahjustajate seiret kultiveerimismaterjalil ning Keskkonnaagentuur puistutes.**

Osaliselt integreeriti üle-euroopalise metsaseireprogrammi täitmine andmete kogumisega Kyoto protokollis LULUCF (maakasutuse, maakasutuse muutuse ja metsanduse – *land use, land-use change and forestry*) valdkonna aruandluse vajadusteks. ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni, Kyoto protokollis ja Euroopa Liidu kasvuhonegaaside heite seire- ja aruandlusmehhanismi kohaselt on Eesti igal aastal esitanud kasvuhonegaaside (KHG) heitkoguste inventuuraruande (NIR) ja ühtse aruandevormi (CRF) tabelid ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni sekretariaadile ja Euroopa Komisjonile.

Eesti metsageneetiliste ressursside *in-situ* säilitamiseks ja kasutamiseks loodi geenireservimetsade staatus. Viidi läbi inventuur geenireservimetsade kaardistamiseks. Geenireservimetsi on viiel alal pindalaga 1155 ha. Kaitsealadel paiknevad metsad arvati hetkel geenireservimetsade loetelust välja.

Metsandusliku pärandkultuuri inventuur Eestis on lõppenud. **Info pärandkultuuriobjektide kohta on tehtud kõigile avalikult kättesaadavaks Maa-ameti rakenduses.**

Koostati ja RMK nõukogu poolt kinnitati Riigimetsa Majandamise Keskuse arengukava aastateks 2011–2014 ja 2015–2020. Kõigil RMK metskondadel on alates 2013. aastast pikaajalised majandamise kavad. Riigi metsaseemnevaru haldajana on RMK teinud pingutusi metsataimekasvatavate vajadusi rahuldava riigi metsaseemnevaru säilitamiseks ja täiendamiseks.

Riigimets täitis edukalt puiduturu erapooletu tasakaalustaja, metsalooduse kaitsja ja igapäevase pakkuja funktsioone. Puidumüügi maht 4,0 mln m³ moodustas 2016. a 35% Eesti raiemahust, millest teeniti 166,5 mln eurot. RMK teenis 2016. a kasumit 45,4 mln eurot (201,7 mln eurot 2011-2016), millest omanikutuluna kanti riigieelarvesse 19,6 mln eurot (121,4 mln eurot 2011-2016), maamaksuna 4,7 mln eurot (25,9 mln 2011-2016). 19% Eesti riigimetsamaast on range kaitse all. RMK maadel on registreeritud 482 kaitsealust liiki ja 6168 vääriselupaika kogupindalaga 14 712 hektarit. Täiendavate looduskaitsetööde maksumus oli 2016. a 1,9 mln eurot. RMK puhke- ja kaitsealadel on külastuste arv tõusnud 2,3 miljonini. Looduspuhkuse ja –hariduse pakkumiseks kasutati 2016. a 4,9 mln eurot.

Olemasolevaid **kuivendussüsteeme ja voolusänge taastati ja rekonstrueeriti** kohtades, kus see ei ohustanud kaitseväärtuste säilimist. RMK poolt rahastati teadusuuringut „Metsakuivenduse mõju potentsiaalselt ohustatud elustikule“ ja viidi ellu uuringu tulemusi. **Rakendati Eesti maaelu arengukava 2007-2013 meetet 1.8 „Põllu- ja metsamajanduse infrastruktuur“**, mille eelarvest 28% ehk 13 miljonit eurot kasutati metsaomanike maaparandussüsteemide korrastamiseks ja juurdepääsuteede seisundi parandamiseks. Siseriiklikest vahenditest toetatakse piiratud ulatuses eesvoolude ja kuivenduskraavide hooldamist (keskmiselt 125 km kraave aastas). Samas on jätkuvalt suur vajadus juurdepääsuteede korrastamise toetamiseks – üheaegselt kuivenduskraavi kordategemisega on metsaressursile juurdepääsutingimuste parandamiseks otstarbekas ka metsatee uuendamine.

Koostati väärilupaiga kaitsekontseptsiooni analüüs, et tagada vabatahtliku keskkonnakaitse kuluefektiivsus. 2016. aastal hoogustus oluliselt uute VEP lepingute sõlmimine, kokku sõlmiti 25 lepingut (varasematel aastatel alla 10 lepingu aastas).

Metsade tüpoloogilise esinduslikkuse ja vajakute täpsustamiseks 2012. a tööd alustanud töörühm on teinud mitmeid analüüse. **Jätkuvalt täpsustatakse rangelt kaitstavate metsade tüpoloogilist esinduslikkust**, hinnatakse vajakute katmise võimalusi olemasolevate Natura elupaikadega ning algatatakse uute kaitsealade moodustamist ning olemasolevate alade ümbertsoneerimisi vastavalt elupaiganõudlusele. Piiranguvööndis senisest paindlikumate väärtuspõhist majandamist võimaldavate lahenduste rakendatavust analüüsinud Eesti Maaülikooli (EMÜ) juhitud töögrupp kaardistas erinevate osapoolte probleemid, viitas olemasolevale teadusinfole ning esitas **põhjendustega konkreetsete lahendustepanekud edasisteks tegevusteks piiranguvööndite majandamisel**.

Kaitse-eeskirjade sotsiaalmajanduslike mõjude hindamiseks koostati metoodika. Süsteemselt on arvatud ja **kompanseeritud kaitsealadel majanduspiirangute tõttu saamata jäänud tulu Eesti maaelu arengukava 2007-2013 ja Eesti maaelu arengukava 2014-2020 meetme „Natura 2000 toetus erametsamaale“ ning 20 aastaste vabatahtlike väärilupaiga kaitselepingute kaudu**. 2016. aastal valmistati ette muudatused meetme „Natura 2000 toetus erametsamaale“ määruses, ning alates 2017. aastast on võimalik maksta toetust ka väljaspool Natura võrgustikku asuvale looduskaitsealadele § 4 lõike 1 punktis 1 või 4 nimetatud kaitstava loodusobjekti sihtkaitsevööndis asuvale maale.

Metsanduse arengukava ressursikasutuse hinnangud ja seisukohad metsade kasutamiseks kliimamuutuse leevendamiseks olid sisendiks Eesti energiamajanduse arengukavale aastani 2030 ja selle keskkonnamõju strateegilisele hindamisele. **Energiamajanduse arengukava rakendamine aitab kaasa puidu, raiejäätmete ja alternatiivsete puiduressursside aktiivsemale kasutamisele**.

Muudeti maksusüsteemi, et tagada füüsilisest isikust metsaomanike õiglasem maksustamine ja suurendada huvi metsade majandamise vastu. Tulumaksuseaduse muudatustega lubati füüsilisel isikul kasvava metsa raieõiguse ja raiutud metsamaterjali võõrandamisel kolmel järgneval maksustamisperioodil arvata saadud tulust maha metsa majandamisega seotud kulud.

Keskkonnaminister moodustas 11.01.2012 sektoriülese **metsandusnõukogu metsapoliitika**

majanduslike, sotsiaalsete, kultuuriliste ja keskkonnaalaste eesmärkide ja metsanduse arengukava täitmise soodustamiseks ja jälgimiseks.

SA Erametsakeskus arendati erametsanduse kompetentsikeskuseks. Tulemusnäitajatel baseeruv puidumüügi süsteem rakendus 2012, kui ühistutele hakati maksma toetust ühistu abil turule toodud puidu mahu, teenindatud metsaomanike arvu ning metsa kvaliteedinäitajate alusel. Alates 2012 seati nõustamisele omafinantseering 10% ning alates 2014. aastast 30%. 2016. aastal on ettevalmistatud nõustamistoetuse ning metsaühistute toetamise muudatusi, mis rakenduvad 2017. aastast. Muudatuste eesmärgiks on muuta tugisüsteem majanduslikult iseseisvamaks, samal ajal võttes toetuste maksmisel arvesse vajadust suurendada metsakasvatustööde mahte erametsas. Koostöös Maaeluministeeriumi ja Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ametiga valmistati ette ja rakendati Maaelu arengukava 2014-2020 metsandusele suunatud meetmed.

Transpordivõimaluste kuluefektiivsemaks, keskkonnasõbralikumaks ja liiklusohutumaks muutmist käsitleti transpordi arengukavas aastateks 2014 kuni 2020. Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium leevendas ümarpuidu veol massipiiranguid 48/52t sõltuvalt autorongi sildade arvust ja paarisrataste olemasolust. Keskkonnaministeerium andis **võimaluse elektroonilise veoselehe kasutamiseks.** Transpordivõimaluste kuluefektiivsemaks, keskkonnasõbralikumaks ja liiklusohutumaks muutmine on jätkuvalt aktuaalne tegevus.

Eesti õigusaktid viidi vastavusse EL puidukaubanduse määrusega (EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS (EL) nr 995/2010) ning teavitati määruse nõuetest. Ettevõtetele lisandus nõuetekohase hoolduse süsteemi (teabe olemasolu, ohu hindamine ja vähendamine) olemasolu nõue.

Erametsandusega seotud metsandusalaste rakendusuringute programmi koordineeris Erametsakeskus ja rahastati KIKi toetusel perioodil 2011-2016 summas 100 708 eurot. 2015. ja 2016. aastal valminud uuringute tulemusel täpsustati toetuste mõju hindamise metoodikat, leiti erametsade majandamise kattetulu (ca 130 EUR/ha/a) ning uuendati makromajanduslike arvutuste baasnäitajaid – 1 m³ puidu raiumise ja töötlemisega luuakse 90 EUR lisandväärtust ning üle 70 EUR maksutulu. **RMK rahastas aastatel 2011-2016 jätkusuutliku metsandusega seotud rakendusuringuid mahus 263 000 eurot aastas.** Nimetatud aastatel pälvis rahastuse kokku kaksteist rakendusuringut, millest kaheksa uuringut viidi lõpule ja neli uuringut on veel töös. RMK peab aktuaalsena jätkusuutliku metsandusega seotud uurimisteede nimekirja, mille alusel korraldab perioodiliselt konkursse rakendusuringute rahastamiseks.

Lua Metsanduskoolis uuendati 2014. aastal kõik metsanduslikud tasemeõppe kutseõppekavad vastavalt kutsestandarditele ning õpet viiakse läbi 2.-5. kvalifikatsioonitasemel nii kutsekeskharidus- kui kutseõppes. Õpe lõppeb kutseksamiga. Lua Metsanduskool on tõhusas koostöös RMK ja teiste metsandusettevõtetega korraldanud õpilaste praktikaid ning arendanud töökohapõhist õpet. Metsandusõppe arendamiseks ühes keskus otsustas Haridus- ja Teadusministeerium alates 01.01.2018 a. Lua Metsanduskoolile üle anda Pärnumaa Kutsehariduskeskuse kasutuses olevad kinnistud. Metsandusõppe populariseerimiseks ja heade õppurite tunnustamiseks on Lua Metsanduskool käivitanud mitmed stipendiumiprogrammid. Koostöös ettevõtjate ja teiste kutseõppeasutustega on algatatud metsamasinajuhtide kutsestandardi koostamine. Metsaveo autojuhtide õpet on kutseõppes kavas hakata korraldama kutseõppeasutuste koostöös. **Metsa- ja puidutööstuse valdkonnas on kehtivaid kutsetunnistusi kokku ligi 3800.**

Eesti on viimasel kümnel aastal nii raie MM-il kui ka noorte Euroopa metsandusvõistlustel olnud riikide arvestuses esiviisikus, mis näitab kutseõppe kõrget taset. Võistlusteks ettevalmistumist ja võistlustel osalemist on toetanud KIK. Eesti siseselt on järjepidevalt toimunud raievõistlused ja metsameeste kutsealavõistlused RMK, Metsaseltsi ja Luua Metsanduskooli vedamisel.

Avalikkuse teavitamine metsaressursi rollist ja selle kasutamise olulisusest ning metsamajanduse ja puidukasutuse maine tõstmine toimus Metsaseltsi, Eesti Erametsaliidu, Erametsakeskuse, RMK jt asutuste korraldusel ning peamiselt KIKi ja RMK rahastamisel. Sealhulgas nt. 10 osalise metsanduse teemalise saatesarja "Metsapeatus" tootmine ja näitamine ETV-s. Metsanduslik õppeleht Sinu Mets ilmub järjepidevalt neli korda aastas. Lisaks osaleb Erametsakeskus koostöös metsaomanike esindusorganisatsioonidega Maamessil, kus jagatakse infot ning tutvustatakse erametsanduse tugisüsteemi ning selle pakutavaid teenuseid.

2. OLULISEMAD PROBLEEMID ARENGUKAVA TÄITMISEL

Metsaressursi tarbimisväärtuse vähenemine. Erametsade 2007. a lageraiealad on uuenenud 2014. aasta metsauuenduse inventuuri kohaselt pindala järgi lehtpuuga 72% (sh Ks 28%), okas-lehtpuuga 20% ja okaspuuga 8% (sh Ku 4%, Ma 2%). Suur lehtpuu osakaal viitab laialdasele loodusliku uuenemise kasutamisele ning madal metsauuendustööde osakaal vähesele huvile investeerida metsauuendamisse. Hetkel moodustab männi tagavara 29,4%, kuuse tagavara 25,2% ja kase tagavara 22,1% Eesti metsade tagavarast.

Kodumaise metsakultiveerimismaterjali puudus. Kultiveerimismaterjali registreeritud tootjaid oli 2010. a 210 ja 2016. a lõpu seisuga 112. Kuigi istutusmaterjali toodang on võrreldes 2010.a suurenenud 1,7 korda (16,8 mln taime 2010 ja 29,2 mln taime 2016.aastal), ei ole seoses erametsas metsauuendamise mahu kasvuga erametsaomanikele kodumaist metsaistutusmaterjali jätkunud. Puudujäägi katmiseks on metsaistutusmaterjali valdavalt sisse toodud Lätist ja Leedust (2016. a toodi metsauuendamiseks sisse 2,3 mln taime). Taimetoodangust andsid 2016. a erataimlad 29% ja riigitaimlad 71%. Erataimlate toodangumahu tõstmist on takistanud pikaajaliste lepingute puudumine taimeostjatega. Siiski on arenev metsaühistute võrgustik kui metsaomanike taimevajaduse koondaja hakanud erataimlatele toodangu turustamisel pakkuma pikaajalist kindlust, mistõttu peaks metsataimede puudus lähima kolme aasta jooksul oluliselt leevenduma.

Metsade majandamise regulatsioon ei taga majanduslikult ratsionaalset metsade majandamist. Puistupõhiste küpsusvanuste rakendamise mõju analüüsi (EMÜ, 2011) kohaselt ei arvesta metsaseaduse järgsed uuendusraiet lubavad küpsuskriteeriumid puistute kasvu seaduspärasusi (juurdekasvu dünaamika, saadavad sortimendid, puistute kahjustuste ulatuse suurenemine vanuse kasvades). Majandatavad metsad toodavad seetõttu vähem tulu ning Eestil tervikuna jääb kasutamata täiendav võimalus fossiilsete materjalide asendamiseks läbi taastuvressursi kasutamise.

Piiranguvööndi loodusväärtuste kaitse täpsustamine. Piiranguvööndi kaitse-eesmärgid ei ole seletuskirjades sageli lahti kirjutatud selliselt, et selguks, millised loodusväärtused

piiranguvööndisse tegelikult jäävad. Metsaomanik ei saa alati piisavalt informatsiooni, millistest väärtustest kaitseala valitseja kaalutusotsustuste tegemisel lähtub. Seega on raiete keelamine või raietele täiendavate tingimuste seadmine metsaomaniku jaoks sageli ettearvamatu. See loob metsaomanike seas ebakindlust ning segadust, mis on sihtkaitsevööndi ja piiranguvööndi erinevus. Kaitse-eeskirjade seletuskirjades on mõjude (sh sotsiaalmajanduslike) ulatust oluliselt täiendatud, siiski on ettepanekuid sotsiaalmajanduslikke mõjusid senisest veelgi põhjalikumalt välja tuua.

Kyoto protokoll LULUCF sektori aruandlus. Metsandust raporteeritakse maakasutus, maakasutuse muutuse ja metsanduse valdkonna all. LULUCF sektoril on Eesti suure metsasuse tõttu riigi süsinikuringes tähtis roll. Kasvuhoonegaaside neeldumist ja emissioone arvutatakse maa-aluses ja maapealses biomassis, surnud puidus, varises, mineraal- ja turvasmuldades ning puittoodetes. Koostöö eriala ekspertide ja teadusasutustega on erakordselt aktuaalne tegevus, sest see tagab Eestile parema positsiooni läbirääkimistel Euroopa Liiduga ning läbipaistva ja täpse emissioonide arvestuse. Hetkel kasutatav arvestusmetoodika ei arvesta piisavalt Eesti ja teiste metsarikaste riikide eripäradega. Edasistes protsessides on Eesti jaoks oluline saavutada Euroopa Liidu tasemel kokkulepe arvestuspõhimõtete üle, mis toetaksid jätkusuutliku metsamajanduse võtete kasutamist, säilitaksid sektori konkurentsivõime ning aitaksid kaasa ambitsioonikate energia- ja kliimapolitiika eesmärkide saavutamisele.

Hea ettevalmistusega ja kohanemisvõimelise tööjõu olemasolu tagamine. Tööjõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteemi OSKA metsanduse ja puidutööstuse valdkonna raporti kohaselt on valdkonna tööjõuvajadus tervikuna pigem kasvav ning suureneb vajadus harvesteri- ja forvarderioperaatorite ning metsaveo ja puiduhakkuri veokijuhtide järele. Tehnoloogiliste arengutega seoses väheneb järk-järgult vajadus kettsaega töötavate raietöölise järele. Raport sisaldab ettepanekut suurendada harvesteri- ja forvarderioperaatorite lõpetajate arvu järk-järgult lähema 10 aasta jooksul 30 harvesteri- ja 30 forvarderioperaatorini aastas. Aastani 2013 suurendati masinajuhtide eriala kõrgema pearahaga riiklikku tellimust 49 kohani. Alates 2014. aastast masinajuhte eraldi riiklikus tellimuses välja ei tooda ning nende rahastus on teiste metsanduse erialadega võrdne. Arvestades metsamasinaõppe kallidust, amortiseerunud õppemasinate ressursi ning järgmiste perioodide investeringuvajadust, ei suuda Luua Metsanduskool täita sektori suurenevat nõudlust masinajuhtide järele.

Riiklike metsandustoetuste rahastamise vähenemine. Alates 2015. aastast on vähenenud riiklike toetuste rahaline maht u 1/4 võrra. See võib kaasa tuua metsakasvatustööde mahtude vähenemise erametsades (nt metsauuendus). Samuti ei ole võimalik 2017. aastal sõlmida uusi vääriselupaiga kaitselepinguid, kuna riigieelarvest eraldatud rahaline maht on lepingutega kaetud.

3. LOODUSVARA KASUTAMINE

Metsanduse arengukavas aastani 2020 on esitatud mõõdukas puidukasutuse stsenaarium, mille kohaselt on metsasektori pikaajaliselt jätkusuutlikuks eesmärgiks saavutada uuendus- ja harvendusraiete mahuks 12–15 mln m³ aastas. Arengukava kohaselt kajastatakse aruandes ülevaade eelneva 10-aastase perioodi metsaressursi kasutamisest. Aastatel 2007-2016 on raiemaht olnud keskmiselt 8,5 mln m³ ehk 57-71% eesmärgist ja ca 54% juurdekasvust (15,96 mln m³, SMI2016). Seega toimub Eestis jätkuvalt küpsete metsade tagavara akumulatsioon (vt indikaatorid „Uuendusraiemahut ja pindala“, „Metsade kogutagavara“), millega ei kasutata optimaalselt olemasolevat ja juurde kasvavat puitu kui taastuvat ressursi.

Eesti majandatavate männikute keskmine vanus on 70 aastat ning kuusikute keskmine vanus 54 aastat, mis lähenevad viljakamates kasvukohtades kehtivale raieküpsuse eale. Küpsete puistute juurdekasv ja süsinikusidumine väheneb vanuse suurenedes ning uuendusraieid edasi lükates võib raietega kaasnev emissioon kõigi puistute vähenevast juurdekasvust tulenevalt ületada sidumist.

Arengukava põhieesmärk on metsade tootlikkuse ja elujõulisuse ning mitmekesise ja tõhusa kasutamise tagamine. Selleks, et ka tulevikus tagada metsamaade kasvupotentsiaali optimaalne kasutamine ja puidukasutuse võimalus, tuleb jätkuvalt soodustada uue metsapõlve saamiseni viivaid uuendusraieid küpsetes metsades ning sellele järgnevat metsade uuendamist ja kasvatamist. Metsi uuendades, kasvatades ja kasutades saame pidevalt energiamahukate materjalide ja fossiilkütuste asendamiseks taastuvat loodusvara puitu, mille kasvamise käigus seotakse suur osa Eesti teistes sektorites tekkivast CO₂ heitest.

Raiemaht raieliigiti 2007-2016

Aasta	Uuendus- raie m ³	Valikraie m ³	Valgustus- Raie m ³	Harvendus- raie m ³	Sanitaar- raie m ³	Muu raie m ³	Kokku m ³
2016	9 025 000	1 000	332 000	1 228 000	481 000	268 000	11 330 000
2015	8 205 000	400	333 000	1 233 000	321 000	266 000	10 360 000
2014	8 378 000	2 000	331 000	1 250 000	491 000	201 000	10 650 000
2013	6 501 000	1 000	371 000	1 370 000	412 000	202 000	8 860 000
2012	6 580 767	1 320	258 103	1 623 078	524 459	188 609	9 176 335
2011	6 538 625	2 200	238 695	1 691 332	401 400	247 272	9 119 524
2010	6 046 802	2 944	207 672	1 488 259	471 444	157 953	8 375 074
2009	4 329 227	2 199	177 953	1 046 138	326 997	173 591	6 056 105
2008	4 096 878	1 395	199 955	1 113 132	307 565	255 743	5 974 668
2007	3 846 192	3 703	162 115	1 027 622	339 813	206 244	5 585 689
Keskmine 2007-2016							8 548 740

Tabel on koostatud kasutades Riigimetsa Majandamise Keskuse tegelikke raieandmeid ning teiste valdajate ja erametsaomanike metsateatiste andmeid. 2007–2012 on erametsaomanike puhul korrigeeritud lageraiete mahtu tuginedes ortofotode põhjal tehtud lageraiete uuringutele. 2013–2016 on erametsaomanike puhul korrigeeritud kõikide raiete mahtu tuginedes satelliitpiltide põhjal tehtud uuringutele.

LISA 1 EESTI METSANDUSE ARENGUKAVA AASTANI 2020 RAKENDUSPLAANI 2012-2016 LÕPETATUD TEGEVUSED

NR	Tegevussuunad ja tegevused
1.1.6	Väikeomandi metsakasutus-piirangute vähendamine, vabastades kuni 5 ha suurusega metsamaa kinnistute füüsilisest isikust omanikud inventeerimis-andmete esitamise kohustusest ning metsaomanikud aastas alla 20 m ³ suuruste raiete tegemise puhul raieliikide määramisest.
1.2.3	Metsade majandamise käigus eraldisepõhise langi pindala varieerumise ning loomulikuma maastikku sobivuse tagamine, vältides eraldise pindala pidevat vähenemist ja metsade killustumist, lähtudes sellega kaasneva mõju analüüsist.
1.6.1	Staatuse loomine Eesti metsageneetiliste ressursside <i>in-situ</i> säilitamiseks ja kasutamiseks ning selleks vajalike puistute väljavalimine
1.8.1	Riigimetsa Majandamise Keskuse arengukava koostamine ja kinnitamine RMK nõukogu poolt, et tagada organisatsiooni tegevuse tulemina ühiskonna enamiku huvidele vastavate eesmärkide saavutamine
1.8.5	Riigimetsade pikaajalise majandamise kavade koostamine, mis määratleb kümne aasta olulisemad tegevussuunad maakasutuse ja metsamajanduse vallas.
2.1.4	Raiete käigus võimaluse korral sobilike struktuurielementidega elupaigakildude ning jämeda surnud puidu säilitamine. Säilikpuude ja surnud puidu optimaalse vajaliku koguse määramiseks raiestikel uuringu korraldamine
2.1.5	Kaitsealadel raiejäätmete kogumise reguleerimise vajalikkuse analüüsimine. Pohla kasvukohatüübis elurikkuse ja mullaviljakuse säilitamiseks kändude juurimise ja raiejäätmete kogumise piiramine
2.1.6	Toetusmeetmete väljatöötamine ja rakendamine laialehiste puuliikide kasvatamiseks segapuistutes
3.1.2	Metsamuldade seire läbiviimine süsinikuvoogude muutuste hindamiseks mullas
3.2.2	Ehitiste süsinikusisalduse hindamiseks meetodika väljatöötamine ja rakendamine
3.3.1	Raiejäätmete ja alternatiivsete puiduressursside (elektriliinide aluse võsa, kändude jms) aktiivsemaks kasutamiseks abinõude väljatöötamine ja rakendamine, et täita võimalikud vajakud bioenergia eesmärkide täitmisel. Kaasneva mõju analüüsimine elustiku mitmekesisuse säilimisele.
4.2.1	Siseriikliku toetusmeetme "Metsa inventeerimise ja metsamajandamiskavade koostamise toetus" ümberstruktureerimine eesmärgiga toetada enam füüsilisest isikust metsaomanike metsamaade inventeerimist ning nõustada eraomanike metsaühistute kaudu
4.2.2	SA Erametsakeskus arendamine erametsanduse kompetentsi-keskuseks
4.2.4	Nõustamisteenustele tulemuseesmärkide seadmine; tasulise nõustamisteenuse arendamine
4.3.2	Puidukaubandusega seotud informatsiooni elektrooniliseks muutmine, andmestruktuuride standardiseerimine ning sellega infovahetuse parandamine ja kiirendamine
4.3.3	EL puidukaubanduse määruse rakendamine Eestis, puidu importimisel ELi selle päritolu tuvastamine piiril
4.3.4	FLEGT-litsentsimissüsteemi rakendamine puidu importimisel Euroopa Ühendusse
4.5.7	Metsandusalaste rakendusuringute programmi koostamine